

В.П. Барбара,
заступник Голови
Верховного Суду України —
секретар Судової палати у
господарських справах,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України

А.О. Грабовська,
головний консультант
управління забезпечення
діяльності Судової палати
у господарських справах
Верховного Суду України

Summary

The article studies the relevant issues of application of the Law of Ukraine «On Financial Leasing», in particular, on concluding and executing of lease agreements, analyzes the practice of resolving cases of this category by the Supreme Court of Ukraine

Закон України «Про фінансовий лізинг»: складні питання застосування у контексті правових позицій Верховного Суду України

Особливістю сучасного перехідного періоду в Україні, що характеризується зверненням до нових технологічних способів виробництва, є високий ступінь зношення основних фондів та практична відсутність фінансування для їх оновлення.

Отже, господарюючі суб'єкти, які активно розвиваються на внутрішньому ринку, завойовуючи його частку і зміцнюючи свої конкурентоздатні позиції шляхом відновлення виробництва, впровадження новітніх технологій та використання високотехнологічного устаткування, потребують залучення довгострокових інвестицій. І саме лізинг став тим ефективним фінансовим інструментом, який дає змогу це зробити.

Поеднуючи властивості договорів оренди і кредиту, лізинг, безумовно, має переваги, притаманні тільки цьому виду інвестиційної діяльності.

Зокрема, при недостатньо розвиненій банківській системі та обмеженій можливості одержання кредитів лізинг є доступним і ефективним способом фінансування розвитку бізнесу, адже тривала розстрочка істотно зменшує розміри платежів, дає можливість раціонально управляти своїми активами і при цьому не потребує забезпечення заставою.

Лізингові правовідносини за своєю природою є складними і багатосторонніми та забезпечуються сукупністю договорів, серед яких договір лізингу є основним, а допоміжними виступають договори купівлі-продажу об'єкта лізингу, поставки, технічного обслуговування, кредитні договори тощо.

Об'єктивне перебування лізингу на межі суміжних правовідносин зумовлює складність його правового регулювання.

Так, протягом тривалого часу українське законодавство практично не містило правових норм, які регулювали б лізингові правовідносини.

Договір лізингу не входив до системи договорів Цивільного кодексу України 1963 р., а першим законодавчим актом, у якому було наведено відповідний термін, став Закон від 20 березня 1991 р. № 872-ХІІ «Про банки і банківську діяльність», у п. 9 ч. 1 ст. 3 якого зазначалося, що банки можуть виконувати операції з придбання за

власні кошти засобів виробництва для передачі їх в оренду (лізинг)¹.

Спеціальна нормативна база у сфері регулювання відносин лізингу на сьогодні складається зі статей 806—809 Цивільного кодексу України (далі — ЦК), ст. 292 Господарського кодексу України (далі — ГК) та Закону від 16 грудня 1997 р. № 723/97-ВР «Про фінансовий лізинг» (далі — Закон № 723/97-ВР).

Розбіжності між визначеннями одного й того самого поняття у двох кодифікованих актах — ЦК і ГК, а також неточності у формулюванні самих правових дефініцій негативно позначаються на ефективності правового регулювання лізингу, і це питання потребує якнайшвидшого узгодження

У ч. 1 ст. 806 ЦК і ч. 2 ст. 1 Закону № 723/97-ВР наведено різні визначення лізингу. Ці відмінності зумовлені насамперед тим, що у ЦК визначено одразу два види лізингу (прямий і непрямий), а Закон № 723/97-ВР містить визначення фінансового лізингу. Аналіз цих дефініцій дає підстави для висновку про наявність двох видів лізингу.

Перший — прямий — це такий вид лізингу, за договором якого одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати іншій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності й було набуто ним без попередньої домовленості з лізингоодержувачем. На правовідносини, що виникають із зазначеного договору, дія Закону № 723/97-ВР не поширюється.

Другий вид лізингу — непрямий, визначення якого у ч. 1 ст. 806 ЦК хоча і не тотожне, проте максимально наближене до поняття фінансового лізингу, наведеного у ст. 1 Закону № 723/97-ВР.

Так, фінансовий лізинг — це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу, згідно з яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

Таке визначення дає змогу сформулювати специфічні ознаки фінансового лізингу,

які фактично і відрізняють його від оперативного лізингу, а саме:

- тресторонній характер відносин — участь лізингодавця, лізингоодержувача та продавця (постачальника);
- сукупність договорів (в іншому разі правовідносини не є лізинговими);
- спеціальне придбання майна лізингодавцем для надання його у лізинг;
- активна роль лізингоодержувача, якому надано право обрати предмет лізингу та його продавця;
- мінімальний строк лізингу — 1 (один) рік.

ГК, на відміну від ЦК, згідно з яким договір лізингу є одним із різновидів договору майнового найму (про це свідчить розміщення у відповідній главі), у ч. 1 ст. 292 визначає лізинг як господарську діяльність, спрямовану на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка опосередковується договором лізингу.

Як влучно зауважує суддя Верховного Суду України, кандидат юридичних наук І.Б. Шицький, «якщо лізинг визначений як підприємницька діяльність, то види лізингу (фінансовий і оперативний), а також його форми (зворотний, пайовий, міжнародний) визначаються як договори лізингу. Зрозуміло, що коли загальне поняття «лізинг» визначається як підприємницька діяльність, то його види не можуть визначатися як договори лізингу, оскільки лізинг, визначений як підприємницька діяльність, не є договором, а лише опосередковується ним»².

Безумовно, розбіжності між визначеннями одного й того самого поняття у двох кодифікованих актах — ЦК і ГК, а також неточності у формулюванні самих правових дефініцій негативно позначаються на ефективності правового регулювання лізингу, і це питання потребує якнайшвидшого узгодження.

Під договором лізингу слід розуміти саме фінансовий лізинг, якому притаманна особлива правова конструкція та який має відповідну законодавчу базу для його укладення і виконання

Водночас зазначимо, що Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг від 28 травня 1988 р. оперує поняттям класичного лізингу, якому властивий тресторонній характер, а тому зі сфери її дії виключено угоди, що регулюють двосторонню співпрацю, а саме — прямий лізинг (лізингодавець

¹ Див.: Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / Під редакцією А.Г. Яреми, В.Г. Ротаня. — К., 2005. — С. 255.

² Там само. — С. 257.

і постачальник — одна й та сама особа) і поворотний (однією і тією самою особою є лізингоодержувач і постачальник).

Незважаючи на те, що норми цієї Конвенції поширюються на міжнародні угоди з лізингу (за умови, що лізингоодержувач і лізингодавець мають основне місце діяльності в різних державах), можна спрогнозувати подальші зміни в національному законодавстві щодо приведення лізингового законодавства у відповідність до цих уніфікованих вимог.

З урахуванням наведеного, а також з огляду на особливості правового регулювання Закону № 723/97-ВР і фактичну тотожність прямого лізингу та оренди, вважаємо, що під договором лізингу слід розуміти саме фінансовий лізинг, якому притаманна особлива правова конструкція та який має відповідну законодавчу базу для його укладення і виконання.

Виходячи саме із такого розуміння поняття договору лізингу, розглянемо окремі правові позиції Верховного Суду України, які розкривають особливості регулювання лізингових правовідносин.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 806 ЦК до договору лізингу застосовуються загальні положення про найм (оренду) з урахуванням особливостей, встановлених цим параграфом та законом.

Аналогічне положення містить і ч. 1 ст. 2 Закону № 723/97-ВР, згідно з якою відносини, що виникають у зв'язку з договором фінансового лізингу, регулюються положеннями ЦК про лізинг, найм (оренду), купівлю-продаж, поставку з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Незважаючи на те, що у зазначених законодавчих актах прямо вказано, що спеціальним законом у сфері фінансового лізингу є Закон № 723/97-ВР (відповідно його норми мають пріоритет у застосуванні), проте господарські суди не завжди це враховують і, попри наявність спеціальних норм, застосовують загальні.

Верховний Суд України за результатами перегляду справ про стягнення заборгованості, зокрема неустойки за прострочення повернення об'єкта лізингу, вже неодноразово висловлював правову позицію про те, що необґрунтованим і незаконним є висновок господарських судів про застосування до правовідносин, які виникають із договору фінансового лізингу, ст. 785 ЦК, що

передбачає стягнення неустойки в розмірі подвійної плати за користування річчю за час прострочення у разі неповернення наймодавцеві предмета найму, оскільки особливості щодо наслідків припинення договору фінансового лізингу встановлені спеціальним законом, а саме — Законом № 723/97-ВР³.

Спеціальним законом у сфері фінансового лізингу є Закон № 723/97-ВР (відповідно його норми мають пріоритет у застосуванні), проте господарські суди не завжди це враховують і, попри наявність спеціальних норм, застосовують загальні

Водночас слід зважати, що договір фінансового лізингу містить елементи ще й інших договорів, а тому до нього у відповідних частинах застосовуються положення актів цивільного законодавства про такі договори.

Цей висновок впливає і з положення п. 2 ч. 2 ст. 806 ЦК, за змістом якого до відносин, пов'язаних із лізингом, застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки.

Так, до Верховного Суду України звернулося товариство з обмеженою відповідальністю «Уні-Кредит Лізинг» (далі — ТОВ) із проханням про перегляд постанови суду касаційної інстанції з підстави неоднакового застосування ним ст. 806 ЦК та положень статей 1, 2, 16 Закону № 723/97-ВР у правовідносинах зі стягнення простроченої заборгованості за договором лізингу, а саме — стягнення лізингових платежів у частині відшкодування вартості предмета лізингу, що підлягали сплаті до розірвання договору та повернення майна.

Договір фінансового лізингу містить елементи ще й інших договорів, а тому до нього у відповідних частинах застосовуються положення актів цивільного законодавства про такі договори

У результаті перегляду цієї справи Верховний Суд України у своїй постанові зазначив, що договір фінансового лізингу поєднує в собі елементи договорів оренди та купівлі-продажу. У зв'язку із цим платежі включають як плату за надання майна у користування, так і частину покупної плати за надання майна у власність лізингоодержувачу по закінченні дії договору. А тому на правовідносини, що склалися між сторонами щодо одержання позивачем лізингових платежів у частині покупної плати за надання майна в майбутньому

³ Див.: Постанови Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 вересня 2013 р. у справі № 3-25rc13 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33770797>; від 18 грудня 2012 р. у справі № 3-68rc12 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28332552>

у власність відповідачу, поширюються загальні положення про купівлю-продаж.

Зокрема, ст. 655 ЦК визначено, що за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Частиною 2 ст. 653 ЦК передбачено, що у разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються, а відповідно до ч. 4 сторони не мають права вимагати повернення того, що було виконане ними за зобов'язанням до моменту зміни або розірвання договору, якщо інше не встановлено договором або законом.

Наслідком розірвання договору лізингу є припинення зобов'язання лізингодавця щодо передачі предмета лізингу в майбутньому у власність лізингодержувача і, відповідно, втрата права лізингодавця вимагати сплати такої складової лізингового платежу, як вартість предмета лізингу

Отже, детально проаналізувавши норми цивільного законодавства про купівлю-продаж та положення договору фінансового лізингу, Верховний Суд України дійшов висновку про те, що за таких обставин позивач (ТОВ) не має права вимагати оплати предмета лізингу, оскільки він в односторонньому порядку розірвав договір фінансового лізингу, а відповідач у свою чергу повернув спірний предмет за цим договором⁴.

За наслідками розгляду іншої справи (з аналогічним предметом перегляду) Верховний Суд України, підтримуючи наведену вище правову позицію, зазначив, зокрема, що за договором лізингу майновий інтерес лізингодавця полягає у розміщенні та майбутньому поверненні з прибутком грошових коштів, а майновий інтерес лізингодержувача — у можливості користуватися предметом лізингу та придбати його у власність.

Таким чином, наслідком розірвання договору лізингу є відсутність у лізингодавця обов'язку надати предмет лізингу в майбутньому у власність лізингодержувача і, відповідно, відсутність права вимагати його оплати.

Ураховуючи наведене, а також те, що право власності на предмет лізингу від позивача до відповідача не перейшло, позовні вимоги щодо стягнення з останнього складової частини лізингового платежу — відшкодування вартості цього

майна, що залишилося у власності позивача, визнано безпідставним⁵.

До речі, доктор юридичних наук, професор О.П. Подцерковний, проаналізувавши застосування судом касаційної інстанції положень ст. 806 ЦК та статей 1, 2, 16 Закону № 723/97-ВР, підтримав правову позицію Верховного Суду України, зазначивши у науковому висновку про те, що наслідком розірвання договору лізингу є припинення зобов'язання лізингодавця щодо передачі предмета лізингу в майбутньому у власність лізингодержувача і, відповідно, втрата права лізингодавця вимагати сплати такої складової лізингового платежу, як вартість предмета лізингу⁶.

Зауважимо, що на практиці господарські суди іноді застосовують до лізингових правовідносин, сторонами в яких є юридичні особи, також положення Закону від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ «Про захист прав споживачів» (далі — Закон № 1023-ХІІ).

Так, за результатами перегляду рішення суду касаційної інстанції Верховний Суд України чітко зазначив, що застосування до спірних правовідносин Закону № 1023-ХІІ є помилковим, оскільки цей Закон регулює відносини між споживачами і продавцями товарів, а споживачем згідно зі ст. 1 цього Закону може бути тільки фізична особа⁷.

Запровадження «валютної» складової у договорі фінансового лізингу стає підґрунтям для виникнення суперечок на етапі стягнення заборгованості, зокрема, пов'язаних із питанням, чи підлягає сума заборгованості індексації відповідно до ст. 625 ЦК

На окрему увагу заслуговують істотні умови договору лізингу, адже за загальним правилом, визначеним ст. 638 ЦК, договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Зокрема, законодавством передбачено два різновиди істотних умов лізингових угод: істотні умови, які є обов'язковими відповідно до вимог закону; та істотні умови, які мають бути внесені у договір за заявою хоча б однієї зі сторін. При цьому за будь-яких умов сторони мають погодити предмет, ціну та строк дії договору.

⁵ Див.: Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 жовтня 2013 р. у справі № 3-31rc13 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/35217136>

⁶ Див.: Науковий висновок члена Науково-консультативної ради при Верховному Суді України О.П. Подцерковного у справі № 7/5005/2240/2012 // Поточний архів Верховного Суду України.

⁷ Див.: Постанова Верховного Суду України від 10 жовтня 2011 р. у справі № 3-99rc11 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/19130744>

⁴ Див.: Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 1 жовтня 2013 р. у справі № 3-28rc13 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/34064385>

Так, у ст. 16 Закону № 723/97-ВР визначено, які елементи можуть включатися до лізингових платежів, та зазначено, що порядок їх сплати має бути чітко визначений у договорі лізингу.

На практиці досить часто сторони лізингової угоди вважають за доцільне на підставі ч. 2 ст. 524 ЦК визначати грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті, а тому включають у договір відповідне валютне застереження. Проте запровадження «валютної» складової у договорі фінансового лізингу стає підґрунтям для виникнення суперечок на етапі стягнення заборгованості, зокрема, пов'язаних із питанням, чи підлягає сума заборгованості індексації відповідно до ст. 625 ЦК.

Складність у застосуванні норм Закону № 723/97-ВР зумовлена також і тим, що законодавство, з одного боку, не визначає, а з іншого — не забороняє сторонам змінювати розмір лізингових платежів

З огляду на це Верховний Суд України за результатами перегляду одного із рішень суду касаційної інстанції у справі про стягнення заборгованості висловив таку правову позицію: якщо за договором лізингу сума платежу, що визначена в іноземній валюті, на день виникнення у відповідача зобов'язання по його сплаті перераховується у гривню і якщо в подальшому на день фактичної сплати відповідно до цієї іноземної валюти не змінюється, то з моменту перерахунку зобов'язання є гривневим і у випадку прострочення його сплати боржник відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити борг з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення⁸.

Також господарські суди, і Вищий господарський суд України зокрема, посилаючись на положення ч. 2 ст. 16 Закону № 723/97-ВР та ст. 785 ЦК, в одних випадках зазначають у своїх рішеннях про відсутність правових підстав для здійснення коригування належних до сплати лізингових платежів, в інших — проте, що положеннями чинного законодавства передбачено право сторін визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті за умови виконання такого зобов'язання у гривні за офіційним курсом іноземної валюти на день платежу.

Верховний Суд України остаточно вирішив це протиріччя, зазначивши у своєму рішенні таке.

Відповідно до ст. 524 ЦК зобов'язання має бути виражене у грошовій одиниці України — гривні. Сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті.

Згідно зі ст. 533 ЦК грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях. Якщо у зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Отже, положення чинного законодавства (статті 524, 533 ЦК) хоч і визначають національну валюту України як єдиний законний платіжний засіб на території України, однак не містять заборони на вираження у договорі грошових зобов'язань в іноземній валюті, визначення грошового еквівалента зобов'язання в іноземній валюті, а також на здійснення перерахунку грошового зобов'язання у випадку зміни курсу національної валюти України відповідно до іноземної валюти.

Оскільки положення договору фінансового лізингу щодо коригування лізингових платежів внаслідок збільшення курсу долара США відповідно до гривні, які є предметом спору у справі, що розглядається, узгоджуються з вимогами чинного законодавства та не суперечать їм, при укладенні договору фінансового лізингу позивач не заперечував проти його умов, тому висновок суду касаційної інстанції про відсутність правових підстав, передбачених ч. 1 ст. 215, ч. 1 ст. 203 ЦК, для визнання недійсними пунктів договору є обґрунтованим⁹.

Складність у застосуванні норм Закону № 723/97-ВР зумовлена також і тим, що законодавство, з одного боку, не визначає, а з іншого — не забороняє сторонам змінювати розмір лізингових платежів. Проте сторони лізингових угод часто нехтують тією обставиною, що у разі зміни розміру лізингових платежів відповідні зміни до договору лізингу має бути внесено в порядку, передбаченому законодавством.

Верховний Суд України за результатами перегляду справи про стягнення додаткової винагороди за договором фінансового лізингу

⁸ Див.: Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 березня 2012 р. у справі № 3-14rc12 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/22547676>

⁹ Див., напр.: Постанови Верховного Суду України від 26 грудня 2011 р. у справі № 3-14rc11 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21193516>; від 4 липня 2011 р. у справі № 3-62rc11 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/17774130>

скасував постанову Вищого господарського суду України, зазначивши при цьому таке:

«Встановивши, що умовами договору фінансового лізингу передбачено право лізингодавця в односторонньому порядку переглянути розмір лізингових платежів (ціну договору лізингу), але сторони договору не визначили відповідної формули, за якою лізингодавець здійснюватиме розрахунок додаткової винагороди (комісії) у разі зміни розміру лізингових платежів, господарський суд першої інстанції, рішення якого помилково скасовано апеляційним господарським судом, дійшов обґрунтованого висновку про те, що позивач, здійснивши перерахунок розміру лізингових платежів за формулою, не узгодженою з відповідачем, фактично змінив в односторонньому порядку умови договору фінансового лізингу, не дотримавшись при цьому передбаченого ст. 188 ГК порядку внесення змін до договору»¹⁰.

У результаті перегляду зазначеної справи Верховний Суд України висловив правову позицію про те, що відповідно до ст. 188 ГК зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом або договором.

Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором.

Таким чином, у договорах фінансового лізингу слід більш чітко і коректно визначати методики обчислення винагороди, уникаючи прихованих платежів.

Слід звернути увагу на ще одне судові рішення, прийняте Верховним Судом України за результатами перегляду справи про стягнення заборгованості за позовом лізингової компанії, яка придбала на умовах лізингу сільськогосподарську техніку, до підприємства аграрного сектору. Особливістю цієї конкретної справи виявилось те, що на момент подачі позову договір лізингу вже було розірвано за згодою сторін, а майно повернуто лізингодавцю.

Вищий господарський суд України прийняв рішення про безпідставність вимог позивача у зв'язку з тим, що за змістом ч. 2 ст. 653

ЦК всі невиконані до моменту розірвання договору зобов'язання, передбачені таким договором, припиняються.

Розглядаючи питання відповідальності сторін за договором лізингу після його розірвання за їх згодою, слід виходити із загальних умов виконання зобов'язань, які передбачають належне їх здійснення протягом дії домовленості.

Після припинення договору припиняються всі зобов'язання лише в частині наступних періодів, а що стосується порушень за період дії такого договору, то особа, яка допустила невиконання чи неналежне виконання взятих на себе зобов'язань, має у повній мірі нести відповідальність за свої винні дії

Однак, переглянувши постанову суду касаційної інстанції у зазначеній справі, Верховний Суд України встановив, що положення ч. 2 ст. 653 ЦК застосовано неправильно, і правова позиція зводиться до того, що домовленість сторін про розірвання договору лізингу не виключає можливості проведення між сторонами розрахунків за зобов'язаннями, що виникли до розірвання угоди, у тому числі застосування заходів майнової відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань з урахуванням умов договору та структури лізингових платежів¹¹.

Вітчизняний вчений, кандидат юридичних наук Т.М. Кучер, аналізуючи проблеми застосування частин 2, 3 ст. 653 ЦК, дійшов висновку, що, розглядаючи питання відповідальності сторін за договором лізингу після його розірвання за їх згодою, слід виходити із загальних умов виконання зобов'язань, які передбачають належне їх здійснення протягом дії домовленості.

Після припинення договору припиняються всі зобов'язання лише в частині наступних періодів, а що стосується порушень за період дії такого договору, то особа, яка допустила невиконання чи неналежне виконання взятих на себе зобов'язань, має у повній мірі нести відповідальність за свої винні дії¹².

Таким чином, розірвання договору лізингу не завжди тягне за собою автоматичне припинення всіх зобов'язань сторін за договором – таке припинення лізингодержувачу варто прямо передбачити в угоді про розірвання договору лізингу. В іншому випадку можливі претензії і позови з боку лізингодавця, причому як про стягнення заборгованості, так і про стягнення штрафних санкцій за її прострочення.

¹¹ Див.: Постанова Верховного Суду України від 19 грудня 2011 р. у справі № 3-136rc11 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21193511>

¹² Див.: Правовий висновок члена Науково-консультативної ради при Верховному Суді України Т.М. Кучера щодо застосування частин 2, 3 ст. 653 ЦК // Поточний архів Верховного Суду України.

¹⁰ Постанова Верховного Суду України від 12 вересня 2011 р. у справі № 3-80rc11 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/18558858>

Отже, здійснивши короткий огляд справ у сфері лізингових правовідносин, які були предметом перегляду Верховним Судом України, та правових позицій, сформованих внаслідок такого перегляду, вважаємо за необхідне зазначити таке.

Відомо, що гарантією та запорукою успішного розвитку будь-якої підприємницької діяльності є її надійне правове забезпечення. І навпаки, правова невизначеність підвищує ступінь ризику та стає одним із факторів, що стримують підприємницьку ініціативу. Лізинговий бізнес, незважаючи на всі свої переваги, не є винятком із цього правила.

І хоча на рівні законодавства сформовано достатньо дієвий правовий механізм функціонування лізингу в державі, оскільки у ньому задекларовано свободу договірних відносин, визначено права та обов'язки учасників договору фінансового лізингу та його основні умови, передбачено можливість сублізингу, встановлено норми захисту прав лізингодавця у разі недобро-

совісності лізингоодержувача тощо, не слід забувати, що ЦК прийнято у 2003 р., так само як і останні зміни до Закону № 723/97-ВР, внесені Законом від 11 грудня 2003 р. № 1381-IV «Про внесення змін до Закону України «Про лізинг».

До того ж, враховуючи специфічний характер і складність лізингових правовідносин, про що вже йшлося, можна стверджувати, що практика застосування законодавчих норм, які їх регулюють (навіть за умови внесення відповідних змін до законодавства і формування ідеальної правової моделі функціонування лізингу), все одно вимагатиме напрацювань у цій сфері, а Верховний Суд України як найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції має забезпечити єдині підходи до вирішення таких справ.

Саме тому зазначені вище правові позиції мають стати орієнтиром не тільки для суддів при вирішенні подібних справ (аналогічних правових ситуацій), але й для учасників лізингових правовідносин, що, у свою чергу, сприятиме певній стабілізації ринку лізингових послуг.